

ÖRMÉNYES

TELEPÜLÉSI ARCULATI KÉZIKÖNYV
2017.

TARTALOMJEGYZÉK

1 | Bevezetés 3. oldal

2 | Örményes bemutatása, története 4. oldal

3 | Örökségi értékek 8. oldal

4 | Településképi szempontból meghatározó területek 12. oldal
- Intézményi – lakó vegyes területekre
- Falusias lakó területek
- Mezőgazdasági (beépítésre nem szánt) területek
- Ipari területek

5 | Általános ajánlások 18. oldal
- Magasság
- Tetőhajlásszög
- Tetőformák
- Telepítés, beépítés
- Kerítések

6 | Jó példák, épületek, építészeti részletek 22. oldal
- Jó példák felújított lakóépületekre
- Jó példák kerítésekre
- Jó példák új lakóépületekre

BEVEZETŐ

1

Örményes község Jász-Nagykun-Szolnok megye közepén, Törökszentmiklóstól Dél-keletre a Nagykunsági főcsatorna partján fekszik, Fegyvernekkel közös vasútállomása van a Budapest-Szolnok-Záhony vasútvonal mellett.

A közúti megközelíthetősége a 4-es számú főút felől a Fegyvernek-Örményes-Kuncsorba útvonalon.

A helység vasúton, közúton egyaránt jól megközelíthető. Önkormányzatunk fő feladatának tekinti meglévő értékeink megőrzését és karbantartását, valamint igyekszünk minden lehetőséget kihasználva elősegíteni településünk fejlődését. Nem elég a munkát elvégezni, annak eredményeiről tájékoztatni kell a lakosságot és tágabb környezetünket. Ennek egyik kiemelt eszközének tekintem településünk honlapját, amely rövid áttekintést nyújt Örményes történetéről, intézményeinkről, önkormányzatunk munkájáról. Ezért került honlapunkra feltöltésre Örményes Arculati Kézikönyve.

Mert mi tesz vonzóvá egy települést? Természetesen az ott élők, akik a településen élik mindennapjaikat. Az arculatát formáló építkezők, a kerteket és földjüket művelők igényessége, a közösség erőssége, a közösségi tudat.
Ez a könyv azzal próbál segíteni olvasójának, a településen építkező, környezetét szebbé tenni akaró embernek, hogy szakmailag alátámasztott, történelmi, építészeti hagyományokra épülő javaslatok megfogalmazásával utat mutat.
Az ajánlások nem tekinthető kötelező jellegűeknek, nem céljuk a tervezési szabadság megkurtítása, hanem a valós értékek megismerése, a lehetőségek feltárása.
A kézikönyv nem egy lezárt merev egész, hanem nyílt folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés, melynek csakúgy mint a településnek a története sem befejezett.
A kézikönyvet a település minden lakója alakíthatja, formálhatja. Bekerülhetnek újabb és újabb épületek, szép részletek, példák, táji elemek egyaránt.

Fotó: Google Maps

ÖRMÉNYES BEMUTATÁSA, TÖRTÉNETE 2

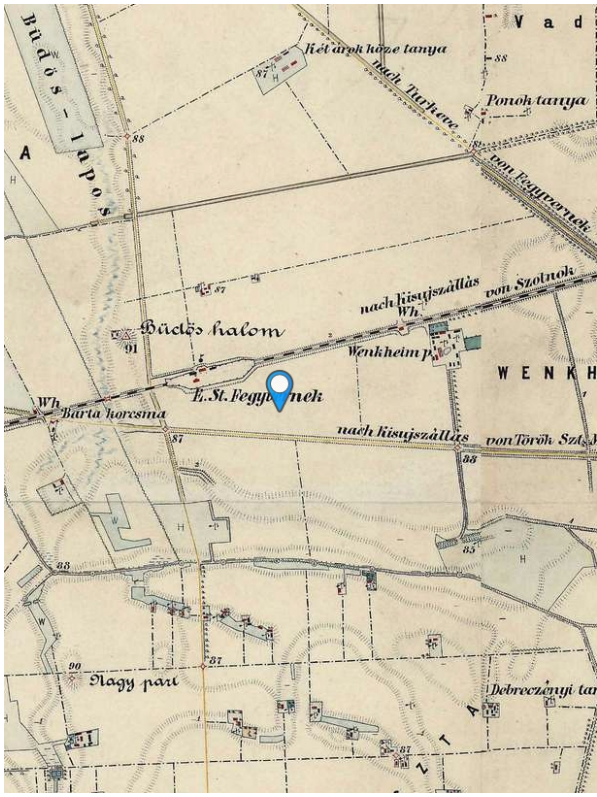
Örményest az Árpád korban királyi szolganépek lakták, akik gabonaőrléssel foglalkoztak. A falu a török hódoltság idején teljesen elnéptelenedett, és egészen a XIX. század második feléig pusztaként tüntették fel. A XIX. század első felétől a báró Wenckheim család volt a puszta birtokosa, mely az elnéptelenedett falut újra telepítette. Akkoriban Wenckheimpuszta néven került feltüntetésre a korabeli térképen. 1880. táján a Wenckheim-birtokok az Ehrlich és a Keppich családok tulajdonába kerültek, majd a Schwarz família is kiterjedt birtoktestet szerzett itt. A kialakuló falu neve csak 1913-tól lett hivatalosan Örményespuszta, a település benépesülése és a falumag kifejlődése az 1920-as Nagyatádiféle földreform után vett lendületet. Ekkor alakult ki a település falusias arculata. A lakosság már az 1920-as években szerette volna elérni, hogy a puszta önálló községgé alakuljon, ám ez csak jóval később: 1952-ben következett be.

Örményes helyneve nem egyértelműen tisztázott. Az egyik felvetés szerint Árpád-kori „örmény-malomból", a másik szerint az „örvény" szóból (áradás idején a Tisza ide is eljutott) származik. A harmadik álláspont szerint az „örmény" népnévből ered a település elnevezése. Az idősebbek körében ma is élő szájhagyomány, mely szerint a XVI. században Örmény nevű grófoknak volt birtokuk a vidéken. Bár a település 1952. óta irányítja önállóan életét, az önállósodás előtt is jelentős hagyományokkal rendelkező terület volt, melynek különös gonddal kell a ma még meglévő, a történelmét, hagyományait idéző és ápoló értékeket feltárni, illetve megóvni.

Örményes igen jó minőségű kötött agyag, réti csernozjom és mészlepedékes talaja kedvez a mezőgazdasági termelésnek. Jelentős a kalászos gabona és a zöldségfélék termesztése, a cukorrépa termesztésének pedig történelmi hagyományai vannak a településen. Az állattenyésztés terén a sertés- és tehéntenyésztés a legjellemzőbb, de a gazdálkodók foglalkoznak baromfi- és juhtartással is.

A 2001-es népszámlálás adatai alapján a lakosság 30,4%-a római katolikus, 20,9%-a református, 0,3%-a pedig görög katolikus vallású. 38,7% nem tartozik egyetlen egyházhoz, vagy felekezethez sem. 9,3% ismeretlen, vagy nem válaszolt

A település határában szikes mocsarak, vakszikfoltok és sós-sivatagi társulások találhatóak. Jellegzetes növényei: a süntök, a farkasfog és a magyar sóballa.

Fotók:
– felső: katonai térkép ,1806-1869-es felmérés
– alsó: katonai térkép, 1941-es felmérés

Fotó: mapir.eu/hu

Mezőgazdaság

A település talaj adottságai túlnyomórész igen jó minőségű, kötött-agyag, mészlepedékes és réti csernozjom jó lehetőséget biztosítva a kalászos olajtartalmú kapás és zöldségfélék termesztésére. A cukorrépa termesztésnek történelmi hagyományai voltak.

A lakosság többségének megélhetését sokáig a mezőgazdaság jelentette. A kárpótlásokkal az ÚJ ÉLET szövetkezeti tulajdon átalakult egyéni földtulajdonosok szövetségévé, jelenleg pedig részvénytársasággá való átalakulása van folyamatba.

Többen földhöz jutva családi-gazdálkodóként vagy magánvállalkozóként dolgoznak néhány ha-tól a 100 ha birtokméretig. Az állattenyésztésnek jelentős lendületet a szövetkezeti gazdálkodás adott, hiszen jelentős tehenészetet, növendékmarha telepet sertéshizlaldát létesítettek. De foglalkoznak a gazdálkodók baromfi és juh tartással is. Az önkormányzat néhány éve saját kertészetet üzemeltet szabadföldi és fóliaházas termesztéssel.

Ipar-kereskedelem-vállalkozás

Az első iparosok 1945. után jelentek meg, főleg lakossági szolgáltatást végezve. 1950-ben gépállomás alakult, ezen telephelyet 1968-ban az Április 4 Gépgyár vette meg, s jelentős ipari üzemet létesítve (600 fő is dolgozott) thermogenerátorokat és egyéb légtechnikai eszközöket gyártott a KGST-országok számára. A keleti piacok összeomlásával a gyáregységet felszámolták.

Jelenleg a Bíró kastély és volt gyári csarnokokban a Hunivar és az ÖGÉP KFT működik mezőgazdasági gép és szárító gyártással foglalkoznak. A Magyar Aszfalt és az Alföldi Gabona RT telephelyet (jelentős terménytároló kapacitás) tart fenn a településen. Az utóbbi években jelentősen megnövekedett a vállalkozások száma (50 körüli) legtöbbjük egyéni vállalkozó, de KFT, szövetkezet és betéti társaság is található, zömük kereskedelmi és vendéglátási szolgáltatással foglalkozik.

A lakosság 10 élelmiszerboltban végezheti el napi bevásárlásait 1 iparcikküzlet és takarékszövetkezet is található.

1. Örményes külterület
2. Gabonaipari rakodóépület
3. Vasúti rakodóterület és gabonasilók

Oktatás-egészségügy-kultúra

Az alapellátásokat - oktatás, egészségügy, szociális ellátás, közművelődés - szűkös forrásai ellenére is az önkormányzat intézményeivel biztosítja a lakosság számára.

A település 50 férőhelyes óvodát működtet, az általános iskola 11 osztálytermével és napközi ellátás biztosításával várja a tanulókat. A település oktatási rendszere jó feltételeket nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a helyben tanulás lehetőségéhez.

A lakosság egészségének biztosítása érdekében orvosi rendelő 1957 óta működik a településen. Jelenleg a körzeti és családorvos teendőket Kuncsorbával közösen alkalmazott családorvos és védőnő látja el.

A Művelődési Ház működtetése az utóbbi évtizedben, forrás gondok miatt egyre nagyobb nehézségekbe ütközött. Az első falunapot a vállalkozók adományaiból tartották meg. A 2000. esztendőben megtartott falunap különösen emlékezetes marad hiszen ekkor fogadták el és avatták fel a település első címerét, s zászlaját.

A 9000 kötetes könyvtár s az idősek napközi otthona a varrodával együtt a Gláser-kastélyban működik mely épület a település központjának jelentős és meghatározó épülete.

Az önkormányzat az új évezred legfontosabb kihívásának és feladatának tekinti a munkahelyek megtartását új munkahelyek teremtését az agrárvállalkozások sikeres és jövedelmező működésének helyben feltétel biztosítását, valamint a fiatalok lakáshoz jutási feltételeinek megteremtését.

A település kastélyainak rekonstrukcióját, ezzel is biztosítva az idegenforgalom, vadász és horgász turizmus alapjainak szálláslehetőséggel történő biztosítását.

Az önkormányzat az új vállalkozók és befektetők számára majdnem ingyen ajánl telket, a vasútállomás nagy rakodóterét pedig közös hasznosításra bocsátaná.

1

2

3

4

1. Orvosi rendelő
2. Általános Iskola
3. Önkormányzat előtti közpark
4. Óvoda épülete és játszóudvara

Fotó: Kardos György

ÖRÖKSÉGI ÉRTÉKEK

3

1. Országos művi értékvédelem:
A község területén nincs országos védelem alatt álló építmény.

2.Helyi egyedi védelem alatti művi és táji értékek:

Építmények (épület és műtárgy), vagy ezek együttese

- Glaser kastély
- Bíró kastély
- Keppich kúria
- Keppich kúriához tartozó gazdatiszti lakás
- Vasútállomás épületegyüttese: Felvételi épület, Hivatalnoki lakás, Segédtiszti lakás Postahivatal

Szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor

- Glaser kastély harangja
- Harangláb
- Feszület (3)

Egyedi tájérték

- 11 db vadgesztenye fa (Aesculus hyppocastaneum)
- 1 db japán akác
- Büdös halom

1-3. Bíró-kastély
4-5. Glaser-kastély

Fotó: Kardos György

Fotó: Kardos György 1. Feszület 2. Harangláb a temetőben 3. Harangláb a főút mellett 4-6. Keppich-kúria

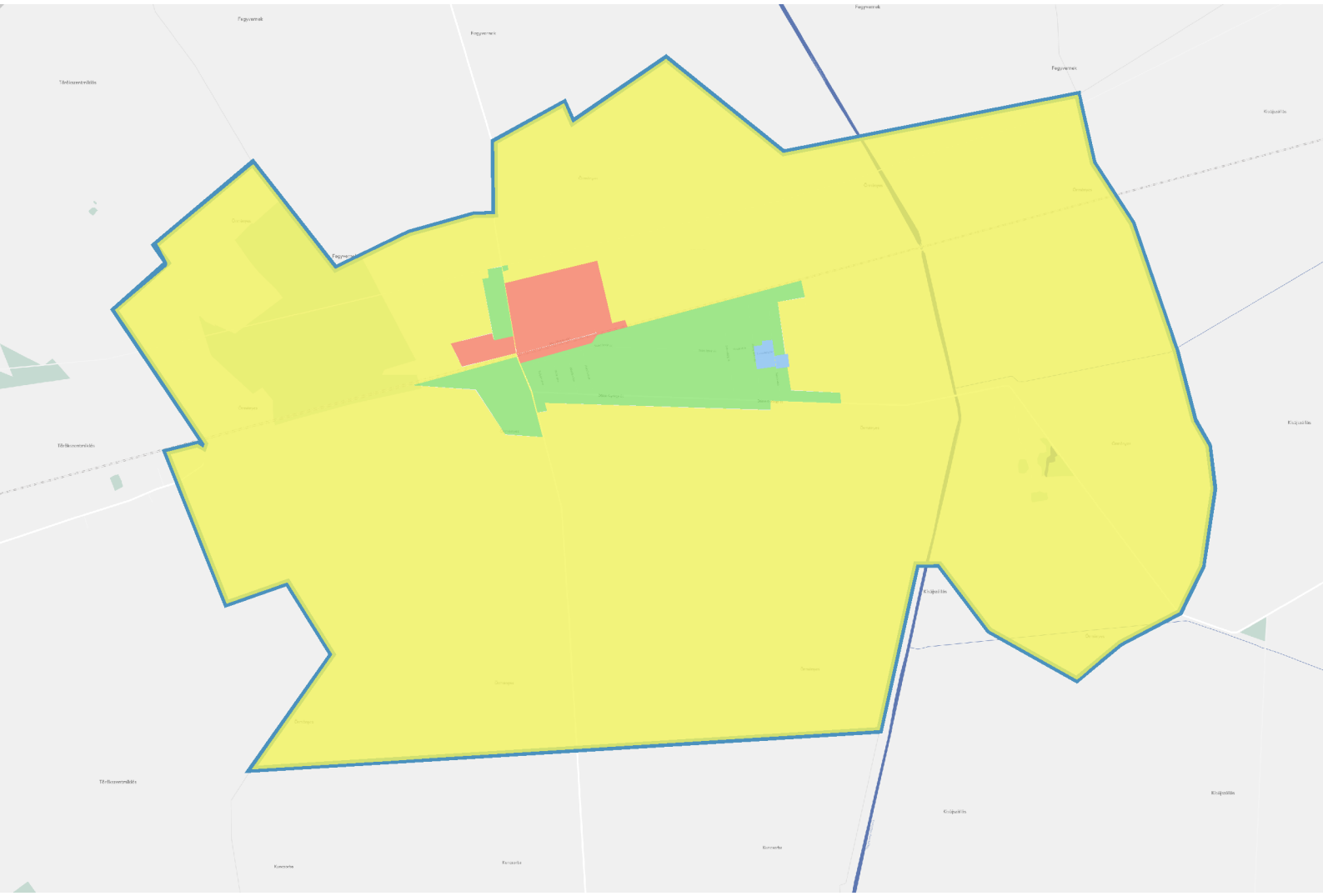
1-3. Vasútállomás épülete
4. Szolgálati lakások
5. Áruátvevő épület
6. Postaforgalmi épület

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

4

eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

Ipari területek

Falusias területek

Intézményi-lakó vegyes

Mezőgazdasági terület

INTÉZMÉNYI – LAKÓ VEGYES TERÜLETEK

A településnek nincs „klasszikus” központi területe. A keleti településblokkban található Gláser-kastély előtti parkos rész tekinthető főtér-jellegű területnek. Az intézmények a Szabadság tér – Felszabadulás u. - Iskola u. által határolt területen találhatóak. Az intézményi épületek közé családi házak épültek jellemzően földszintes vagy földszint + tetőtér beépítéssel.

1

2

3

4

5

1. Önkormányzat épülete
2. Orvosi rendelő
3. Takarékszövetkezet épülete
4. Közpark
5. Iskola épülete

Fotó: Kardos György

FALUSIAS LAKÓ TERÜLETEK

A belterületen található terület mely körülöleli az Intézményi-lakó vegyes területet. Jellemzően oldalhatáros beépítésű telkeken magastetős földszintes vagy tetőtér beépítéses lakóházak állnak. Döntően előkertes a beépítés. A tetőgerinc az utcára merőleges, vagy L ill. T alakú. Kontyolt és nem kontyolt tetők egyaránt épültek, és épülnek. Sok sátortetős épület is található a településen. A főépület után sorakoznak a melléképületek csökkenő gerincmagassággal.

Fotó: Kardos György

MEZŐGAZDASÁGI (BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT) TERÜLETEK

A mezőgazdasági (beépítésre nem szánt) területi részen néhány elszórt tanyával, majorsággal találkozunk. Ezen a területen jellemzően mezőgazdasági művelés folyik, beépítési igény nem jellemző.
A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága a külterületen 1 Kunhalmot tart nyilván, Büdös halom néven. A Szakállas puszta területe védett természetvédelmi terület.

Fotó: Kardos György

IPARI TERÜLETEK

Az ipari területek a település északi, észak-nyugati részén találhatók. A gabonaipari és a vasúti területek egy blokkban, a volt TSZ központ északabbra, külön területen fekszik. Ezen területeken az építmények kialakítása változatos, egyrészt az újabb vállalkozások a már meglévő épületekben rendezkedtek be, valamint az évek során a termelési technológiának megfelelő épületátalakításokat, bővítéseket végeztek.
A Bíró-kastély a volt TSZ központ területén található. Néhány éve felújították.
Az ipari területek beépítésére, az építmények megjelenésére, anyaghasználatára javaslatokat nem adunk, azt alapvetően a technológia határozza meg.

Fotó: Kardos György

DIANA

ÁLTALÁNOS AJÁNLÁSOK

5

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások, építészeti útmutató

Örményes településképi szempontból ugyan négy olyan övezetre osztottuk melyben jellemző az építkezés, de településkarakter szempontjából a két területre (Intézményi-lakó vegyes, és Falusias lakó) vonatkozó ajánlások megegyeznek. Az ipari és a mezőgazdasági területekre nem adunk ajánlásokat

MAGASSÁG

Örményes területén, a lakó épületek jellemzően földszintesek, többször tetőtér beépítésesek. Többemeletes társasház, lakótelep, vagy irodaépület nincs a településen.

A harmonikus utcakép megőrzése, illetve kialakítása érdekében az újonnan épülő épületek magasságát a környező beépítéshez igazodva kell meghatározni. A túlságosan eltérő magasságú épületek megbontják a házak harmonikus ritmusát.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Örményes ma már mindkét övezetben vegyes képet mutat az épületek tetőformáját illetően. Az egykor talán egyforma utcára merőleges gerincű tetőidomú épületekkel kialakított utcák az idők folyamán elvesztették egységes képüket. Az utcára merőleges gerincű tetők mellett megjelentek a sátortetős és az összetett formák is. Emiatt nem lehet határozott az egyik, vagy másik formát megjelölni követendő példának. Az új épületek tervezésénél a szomszédos épületekhez igazodó tetőforma kialakítása a követendő. Oromfalas, utcára merőleges gerincű épületek közé sem a sátortetős, sem a tördelt, „mediterrán" tetőforma beékelése nem kívánatos.

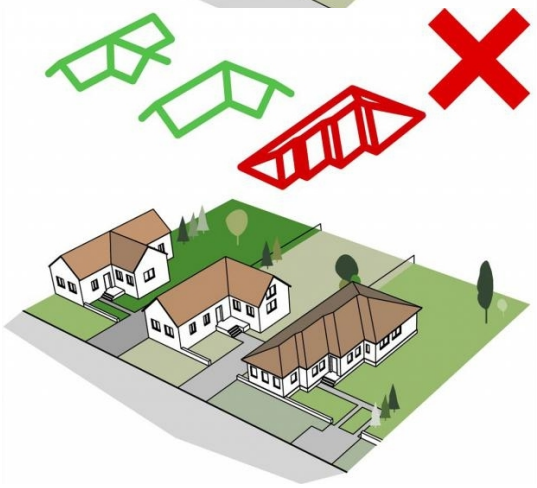

TETŐFORMÁK

A település területén jellemzően nyereg- és sátortetős kialakítású tetőkkel épületek a lakóházak. Az oromfalas és a kontyolt kialakítás vegyesen található, ritkán egy-egy egyedibb kialakítással. A településen még nem jelent meg az alacsony hajlásszögű "mediterrán" tetőforma. A jövőben ezt a tetőformát nem javasoljuk, ezen a területen idegennek hat.

A tetőfedés jellemzően agyag cserép, valamint szabvány- és hullám pala. Nádtetős épület nincs, fémlemez fedés pedig csak egy-egy vállalkozás telephelyén található.

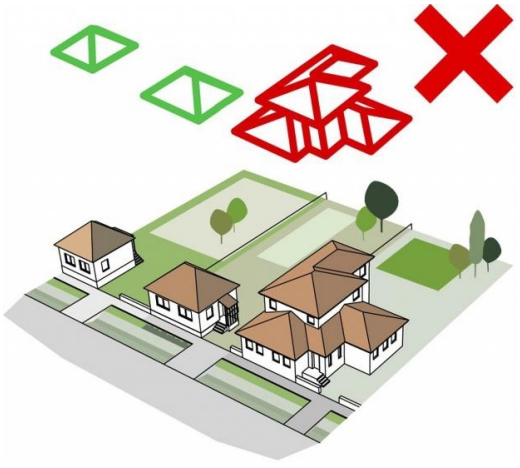
Az új épületek tetőformáinak és anyagainak megválasztásánál törekedni kell a meglévő utcaképhez történő igazodásra.

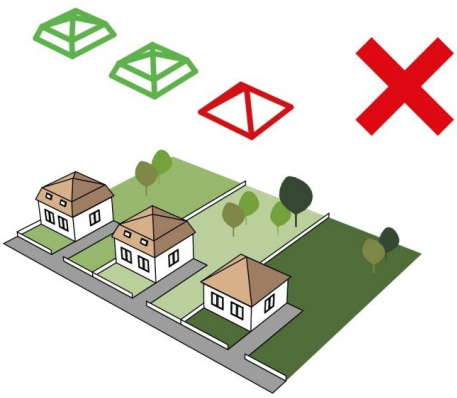

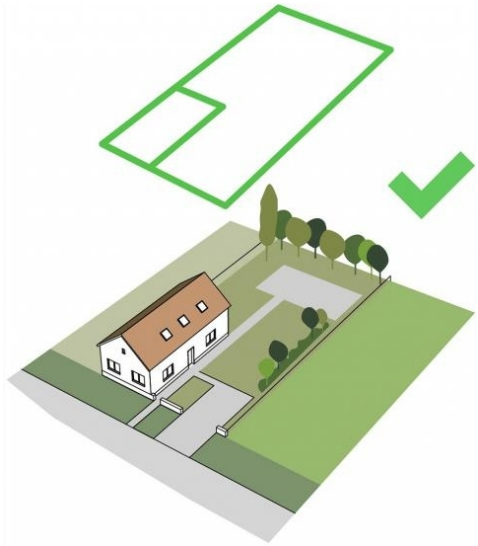

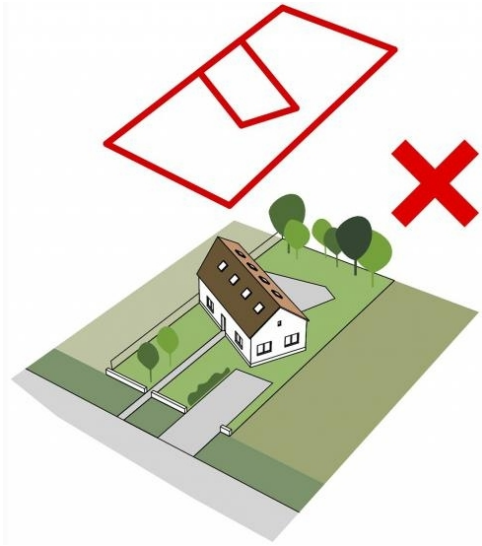

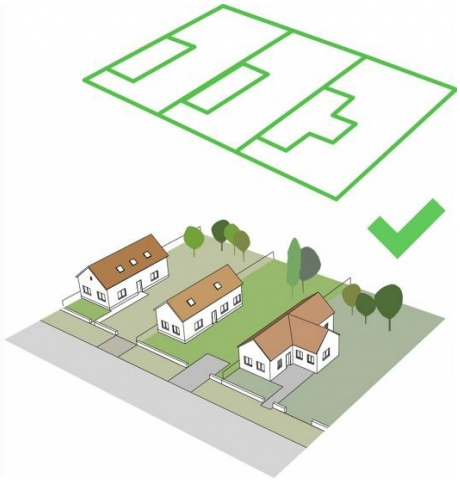
TELEPÍTÉS, BEÉPÍTÉS

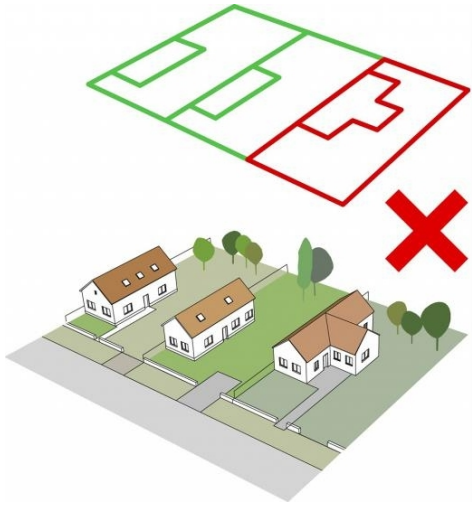
A meglévő épületek beépítési módjai a telekhatárokhoz igazodnak. Az előkertek hasonlóak, az építési, telepítési vonalak szinte egységesek. Jellemző az oldalhatáros beépítés. Egy-egy intézményi vagy közösségi épület épült szabadon álló beépítéssel. Ikerházas beépítés jelenleg nincs, de nem zárható ki a jövőbeni építéseknél.

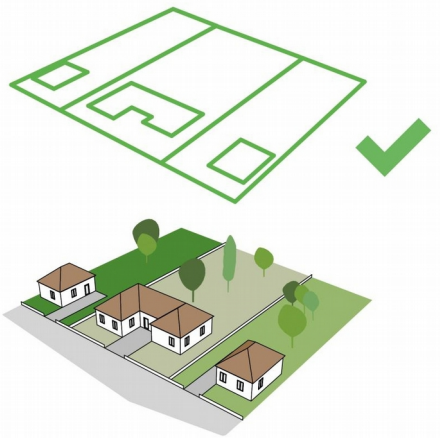
A jövőben is az oldalhatáros beépítés a javasolt, az előkertek kialakítása az utcaképhez igazodva történjen. Az épületek elhelyezése a merőleges-párhuzamos illesztést kövesse.

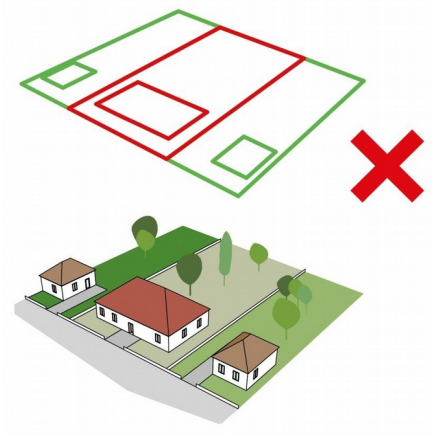

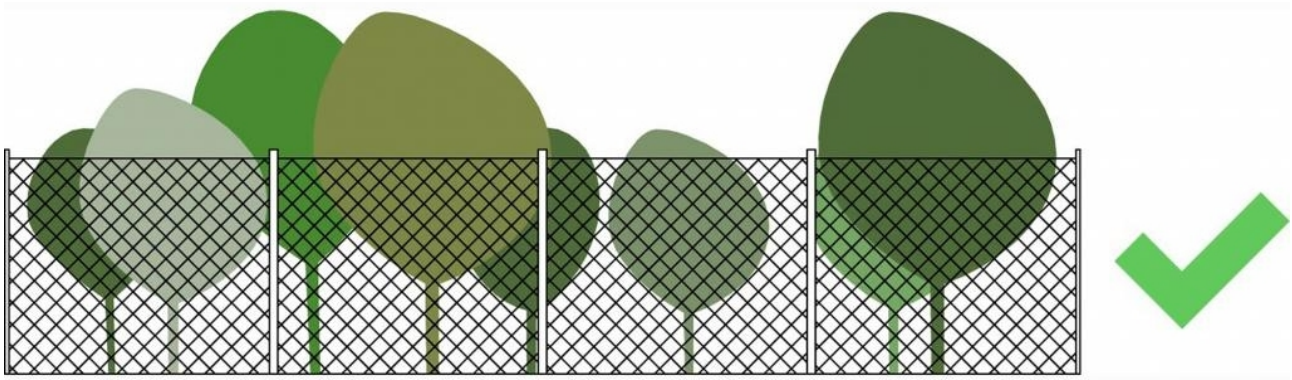

KERÍTÉSEK

A hagyományos, áttört mezős kerítéstípus a jellemző Örményesen.
Néhány tömör kerítés fellelhető, de jellemzően oszlopos, lábazattal ellátott kerítést találunk. Az oszlopok fa- fém, vagy falazott szerkezettel készültek.
A kerítésmezők jellemzően fa deszkázatúak, vagy dróthálós kivitelűek.
Néhány, újabb építésű kerítés igényesebb anyagokkal és kialakítással készült. A település egészére jellemző, áttört, vagy részben áttört kerítéskialakítás javasolt. Kerülendő a tömör falazott, vagy acéllemezes kerítés építése. Ennek ellenére akadnak jó példák az áttört és tömör kerítés kialakításra egyaránt. Megfelelő anyaghasználattal és kivitelezési minőséggel, az utcaképbe megfelelően illeszkedő kerítés kialakítható.

JÓ PÉLDÁK, ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK 6

épületek, építészeti részletek (ajtók, ablakok, tornácok, anyaghasználat, színek, homlokzatképzés) kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása

A település nagysága és viszonylagos fiatalsága miatt kiemelkedő építészeti megoldás, motívum alig fellelhető, kivéve a három kastély épületét. A lakossági építkezések nyomán a tulajdonosok anyaghasználati, kivitelezési kreativitása és szépérzéke nyomán találhatók igényesebb épületrészek, szerkezeti megoldások.

Fotó: Kardos György

Jó példák felújított lakóépületekre

Fotó: Kardos György

Jó példák kerítésekre

Fotó: Kardos György

Jó példák új lakóépületekre

Fotó: Kardos György

IMPRESSZUM

Tiszatenyői Közös Önkormányzati Hivatal Örményesi Kirendeltsége

www.ormenyes.hu
ormenyesph@t-online.hu
5222 Örményes, Arany J. út 16
Telefon: 56/339-043
Polgármester: Török Tamás

SZERKESZTETTE: Szikra Zoltán, Kardos György
SZÖVEG: Szikra Zoltán, wikipedia, internet
FOTÓ: Kardos György, internet
GRAFIKAI TERVEZÉS: Kardos György

Örményes, 2017.